

ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

PEDAGOGICAL SUPPORT OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN CONDITIONS OF MIXED EDUCATION

У статті визначено, що змішане навчання є сьогодні основною формою реалізації освітнього процесу у вітчизняній вищій школі. У свою чергу, ефективність здійснення змішаного навчання студентів переважною мірою залежить від якості надання їм педагогічної підтримки в цьому процесі.

Як встановлено в дослідженні, проблема надання оперативної педагогічної підтримки здобувачам вищої освіти в умовах змішаного навчання комплексно вченими не досліджувалась. Мета статті – визначити суть педагогічної підтримки здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання, схарактеризувати процес її надання в сучасній вищій школі.

У статті під змішаним навчанням здобувачів вищої освіти розуміється освітній процес, в якому системно поєднуються форми навчання студентів у форматі онлайн та офлайн, синхронному та асинхронному режимах. У свою чергу, педагогічна підтримка здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання – це діяльність викладача, спрямована на надання їм дозованої індивідуальної допомоги в реалізації освітньої діяльності та професійному розвитку, розв'язанні наявних проблем та труднощів.

Під час роботи в аудиторії студентам надається педагогічна підтримка з боку викладача під час безпосередньої взаємодії між ними. У процесі реалізації дистанційного навчання педагог має забезпечити відповідний технологічний супровід цього процесу. Зокрема, електронне навчання реалізується за допомогою LMS. Надання педагогічної підтримки здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання також передбачає активне застосування викладачами електронних підручників, мультимедійних презентацій, відкритих електронних освітніх ресурсів. Для ефективної комунікації та організації навчальної діяльності студентів викладачі можуть використовувати електронну пошту, соціальні мережі, форуми, чати, вікі-сторінки, мобільні додатки тощо.

Ключові слова: педагогічна підтримка, здобувач вищої освіти, змішане навчання, онлайн-навчання, офлайн-навчання.

The article defines that blended learning is today the main form of implementation of the educational process in national higher education. In turn, the effectiveness of the implementation of blended learning of students mainly depends on the quality of providing them with pedagogical support in this process.

The study established that the problem of providing operational pedagogical support to higher education students in conditions of blended learning was not comprehensively studied by scientists. The purpose of the article is to determine the essence of pedagogical support to higher education students in conditions of blended learning, to characterize the process of its provision in a modern higher school.

In the article, blended learning of higher education students is understood as an educational process in which forms of student learning are systematically combined in online and offline, synchronous and asynchronous modes. In turn, pedagogical support of higher education students in conditions of blended learning is the teacher's activity aimed at providing them with dosed individual assistance in the implementation of educational activities and professional development in the event of certain difficulties or problems.

While working in the classroom, students are provided with pedagogical support from the teacher during direct interaction between them. In the process of implementing distance learning, the teacher is required to provide appropriate technological support for the implementation of this process. So, first of all, e-learning is implemented with the help of LMS. Providing pedagogical support to higher education students in conditions of blended learning also involves the active introduction by teachers of electronic textbooks, multimedia presentations, open electronic educational resources in this process. For effective communication and organization of students' educational activities, teachers can use e-mail, social networks, forums, chats, wiki pages, mobile applications, etc.

Key words: pedagogical support, higher education student, blended learning, online learning, offline learning.

УДК 378.018.43
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.49>

Махновський С.С.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Перетворення змішаного навчання в основну форму реалізації освітнього процесу в сучасній вітчизняній вищій школі зумовлений, з одного боку, активним розвитком інформаційно-комунікативних та цифрових технологій, що значно розширюють арсенал освітніх можливостей викладача, а з іншого – соціальними катаклізмами в країні, які виникли спочатку через пандемію Covid-19, а пізніше – через військові дії на теренах країни.

Як наголошується в науковій літературі, цифровізація вищої освіти проявляється в інтеграції різних форматів навчання, широкому застосуванні

віртуальної й доповненої реальності, активному використанні різних цифрових (хмарних, мобільних тощо) технологій. Однак для ефективної реалізації змішаного навчання в закладах вищої освіти всі його учасники мають володіти відповідними цифровими компетентностями [1; 2; 5; 7].

В оприлюднених МОН України «Рекомендаціях щодо впровадження змішаного навчання в закладах фахової передвищої та вищої освіти» наголошується, що накопичений провідними університетами світу досвід реалізації зазначеної освітньої моделі за умови педагогічного грамотного використання різноманітних онлайн-технологій

засвідчує змогу успішного досягнення поставлених педагогічних цілей [5]. А це означає, що ефективність здійснення змішаного навчання здобувачів вищої освіти переважною мірою залежить від якості надання їм педагогічної підтримки в цьому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як установлено в процесі наукових пошуків, ученими у своїх працях було висвітлено такі аспекти порушеної проблеми:

- генезис змішаного навчання (С. Антощук, О. Даниско, Л. Ляхощка, Л. Семеновська та ін.);
- методологічні основи здійснення цього процесу (В. Биков, С. Семеріков, Т. Собченко, О. Спірін, В. Кухаренко, Н. Морзе та ін.);
- основні моделі, авторські методики та технології змішаного навчання (О. Барна, О. Будник, М. Кадемія, М. Миклюк, В. Свиридчук та ін.);
- суть та роль педагогічної підтримки студентів з боку викладачів в освітньому процесі (О. Білан, А. Данилова, Т. Осипова, Н. Ткачова та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У дослідженні встановлено, що проблема надання оперативної педагогічної підтримки здобувачам вищої освіти в умовах змішаного навчання, незважаючи на її безсумнівну нагальність, комплексно не досліджувалась. Це зумовило вибір теми статті.

Мета статті – визначити суть педагогічної підтримки здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання, схарактеризувати процес її надання в сучасній вищій школі.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі пропонують різні визначення поняття «змішане навчання». Так, О. Цюняк та Г. Розлуцька трактують його як процес засвоєння здобувачами знань, умінь і навичок, що відбувається шляхом поєднання різних освітніх технологій [8, с. 233].

Схожу точку зору висловлює Т. Собченко, відповідно до якої змішане навчання студентів являє собою сучасний підхід до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, що інтегрує в собі традиційні та електронні технології навчання та передбачає трансформацію його змісту та структури, а також зміну ролей і педагога, і здобувачів освіти [6, с. 75]. О. Будник під змішаним навчанням розуміє цілеспрямований процес взаємодії між учасниками освітнього процесу, в якому системно поєднуються традиційна (аудиторна) й дистанційна (позааудиторна) форма навчання в синхронному або асинхронному режимах на основі широкого використання інформаційно-комунікативних технологій [2, с. 6].

Як відзначають О. Пасічник, Ю. Єлфімова, Х. Чушак, О. Шинаровська, А. Донець, у колі українських учених переважає точка зору про те, що змішане навчання поєднує в собі освітній процес в онлайн та офлайн режимах. Указані автори

вважають, що такий підхід певною мірою звукує розуміння поняття «змішане навчання», бо суть цього терміну насамперед полягає в оптимізації зазначеного процесу, причому його основу складають цифрові технології [3, с. 6].

У дослідженні зроблено висновок про те, що змішане навчання здобувачів вищої освіти являє собою освітній процес, в якому системно поєднуються форми навчання студентів у форматі онлайн та офлайн, синхронному та асинхронному режимам.

Як стверджують експерти, в історичному аспекті процес розвитку змішаного навчання включає декілька стадій. Перша з них була пов'язана з вимушеним переходом закладів освіти в різних країнах до дистанційного навчання через спалах пандемії та проявлялася в хаотичному застосуванні педагогами різних технологій і засобів (Viber, Zoom тощо) [3, с. 8].

Друга фаза, на якій перебувають багато країн та Україна зокрема, має такі характерні ознаки:

- установлення доступу ЗВО до систем управління навчанням;
- створення спеціальних загальнодержавних освітніх теле- та радіопрограм;
- скасування чи зниження оплати провайдерів інтернету за їхні послуги;
- поширення онлайн-курсів;
- функціонування в режимі онлайн спільнот для обміну навчальними матеріалами й ресурсами;
- створення державних цифрових платформ для надання доступу до високоякісних освітніх матеріалів та ресурсів;
- за потреби фінансова підтримка здобувачів освіти для забезпечення їх потрібними для навчання комп'ютерними пристроями й засобами;
- підтримка пошуку інноваційних способів досягнення навчальних результатів та їх оцінювання, зокрема внесення змін до проведення державних іспитів, захисту магістерських робіт тощо (наприклад, використання е-портфоліо) [3, с. 9].

Як стверджують експерти, у найближчому майбутньому очікується, що почнеться третя фаза, на якій буде створено чітку нормативну базу для реалізації змішаного навчання у вищій школі. Фахівці також вважають, що попереду заклади вищої освіти очікує ще четверта фаза, коли розроблені нормативи будуть впроваджуватися в практику здійснення змішаного навчання студентів [там само].

Узагальнюючи точки зору різних учених, Л. Шелестова визначила такі основні переваги змішаного навчання:

- гнучкість (можливість навчатися студентам за індивідуальним графіком у синхронному й асинхронному режимах на основі використання різних електронних засобів);

– індивідуалізація (здійснюється на основі застосування різних цифрових ресурсів, персонального вибору здобувачем освіти темпу та часу навчання);

– варіативність, надлишковість освітнього контенту (педагог не є єдиним джерелом інформації; варіативність доступу студентів до неї в силу її знаходження на різних електронних носіях чи в онлайн-середовищі; набуття майбутніми фахівцями досвіду роботи в умовах надлишковості інформації);

– інтерактивність (досягається через використання форумів, підкастів, мультимедіа тощо);

– чіткість освітньої траєкторії кожного студента, можливість коригувати викладачем перебігу його навчальної діяльності;

– сприятливість для розвитку творчих та пошукових навичок особистості;

– прозорість та об'єктивність оцінювання навчальних результатів студентів;

– розвиток у них мотивації, активності, самостійності;

– відсутність логістичних обмежень завдяки використанню технологій дистанційного навчання [9, с. 487, 488].

Водночас важливо підкреслити, що зазначені переваги змішаного навчання студентів не проявляються автоматично. Можливість використання цих переваг значною мірою залежить від якості педагогічної підтримки здобувачів освіти з боку викладачів. Зокрема, у науковій літературі зазначається, що під педагогічною підтримкою фахівці розуміють:

– систему педагогічної діяльності викладача, спрямованої на розкриття особистісного потенціалу студентів та надання їм персональної допомоги в подоланні труднощів різного плану через створення відповідних педагогічних умов;

– процес подолання проблем, що дозволяє студентам досягати позитивних результатів у навчальній діяльності та спілкуванні;

– особливу сферу педагогічної діяльності, що допомагає студенту самовизначитися як індивідуальності та забезпечує сприятливі мов для розкриття його потенційних можливостей [4].

На основі врахування вищевикладеного зроблено висновок про те, що педагогічна підтримка здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання – це діяльність викладача, спрямована на надання їм дозованої індивідуальної допомоги в реалізації освітньої діяльності та професійному розвитку, розв'язанні наявних проблем та труднощів.

Слід відзначити, що в процесі здійснення змішаного навчання найважливішими функціями викладача є не стільки трансляція нової інформації та організація освітньої діяльності студентів, скільки спонукання кожного з них до розбудови

й реалізації індивідуальної освітньої траєкторії на основі врахування його персональних інтересів, потреб та дидактичних можливостей, здійснення відповідної тьюторської роботи. Зокрема, реалізація тьюторської функції педагогом передбачає, що він виступає для майбутнього фахівця консультантом, фасилітатором, модератором, координатором його діяльності, а як наслідок – студентам не надаються готові інструкції щодо здійснення навчальної діяльності, а створюються сприятливі передумови для самостійного прийняття ними рішень у своїй роботі. Проте за потреби здобувачі освіти можуть завжди звернутися за допомогою до педагога.

Очевидно, що під час роботи в аудиторії студентам надається педагогічна підтримка з боку викладача під час безпосередньої взаємодії між ними. У процесі реалізації дистанційного навчання від педагога вимагається забезпечити відповідний технологічний супровід реалізації цього процесу. Так, у першу чергу електронне навчання реалізується за допомогою LMS (Learning Management System), що виконує організаційні та дидактичні функції освітнього процесу. Зокрема, найпоширенішою системою в Україні є Moodle.

Надання педагогічної підтримки здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання також передбачає активне впровадження викладачами в цей процес електронних підручників, мультимедійних презентацій, відкритих електронних освітніх ресурсів. Для ефективної комунікації та організації навчальної діяльності студентів викладачі можуть використовувати електронну пошту, соціальні мережі, форуми, чати, вікі-сторінки, мобільні додатки тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи вищевикладене, слід відзначити, що надання викладачем кваліфікованої педагогічної підтримки здобувачам вищої освіти в умовах змішаного навчання дає змогу не тільки підвищити ефективність цього процесу, але й активізувати професійне становлення кожного здобувача, забезпечити його повноцінну особистісну самореалізацію. Тому забезпечення зазначеної підтримки майбутніх фахівців з боку педагогів є необхідною передумовою ефективного здійснення змішаного навчання у вищій школі. У процесі подальшого наукового пошуку планується дослідити проблему вдосконалення методичної підготовленості викладачів до надання педагогічної підтримки здобувачам вищої освіти в процесі здійснення змішаного навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Tkachova N., Plavčan P., Zeniakin O. S. Digitalization of university education: advantages, risks, and prospects. *Theory and methods of teaching and education*. 2022. Вип. 53. P. 62–73.

2. Будник О. Використання методик змішаного навчання у закладі вищої освіти. *Обрії*. № 1(46), 2018. С. 4-11.

3. Змішане навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: навч.-метод. посібник / О. Пасічник, Ю. Єлфімова, Х. Чушак, О. Шинаровська, А. Донець. К., 2021. 92 с.

4. Осипова Т. Ю. Педагогічна підтримка як умова підготовки майбутніх учителів до навчальної діяльності. *Вісник Черкаського університету*. Серія Педагогічні науки. № 37 (290). Черкаси, 2013. С. 93-101. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6675/1/Pedagogical%20support.pdf>.

5. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти / О. Бершадська, Ю. Зубань, О. Іларіонов та ін. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf>.

6. Собченко Т. М. Змішане навчання: поняття та завдання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 75. С. 73–76.

7. Ткачов А. С., Ткачова Н. О., Щебликіна Т. А. Авторська модель організації самостійної навчальної діяльності здобувачів вищої педагогічної освіти на основі використання цифрових технологій. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2020. Вип. № 49. С. 113-127.

8. Цюняк О. П., Розлуцька Г. М. Змішане навчання як інноваційна форма організації освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2021. Вип. 2 (49). С. 232-235.

9. Шелестова Л. В. Переваги й недоліки змішаного навчання у початковій школі. *Modern trends in development science and practice: The VII International Science Conference*, (Varna, November 02 – 05, 2021). Varna, 2021. P. 487-490.